

Wojciech Dziedziak, Tomasz Mikociak

"Nauczanie kliniczne w systemie edukacji prawniczej" : XVI
Ogólnopolska Konferencja
Uniwersyteckich Poradni Prawnych,
Lublin, 25–27 listopada 2011

Studia Iuridica Lublinensia 17, 255-263

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Nauczanie kliniczne w systemie edukacji prawniczej

XVI Ogólnopolska Konferencja
Uniwersyteckich Poradni Prawnych

Lublin, 25–27 listopada 2011

Pierwsza klinika prawa w Polsce powstała w 1997 r. przy Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Obecnie kliniki funkcjonują już w większości ośrodków akademickich w kraju. Podstawowym założeniem klinicznego nauczania prawa, realizowanym przez studenckie poradnie prawne, jest nauka prawa poprzez praktykę (cel edukacyjny). Drugim komplementarnym celem działania poradni jest nieodpłatne świadczenie pomocy prawnej osobom ubogim (cel charytatywny). W ramach działalności w klinikach prawa studenci sporządzają pisemne opinie prawne pod merytoryczną opieką pracowników naukowo-dydaktycznych. Studenci mają możliwość praktycznego wykorzystania (zastosowania) zdobytej wiedzy teoretycznej, zapoznają się z zasadami i technikami sporządzania pism procesowych, nabywają umiejętności w zakresie kontaktów z klientami. Ponadto ten program edukacyjny kształtuje u studentów pewną wrażliwość społeczną. Zdobywanie i umacnianie wiedzy pozostaje w ramach edukacji klinicznej w służbie człowiekowi.

W dniach 25–27 listopada 2011 r. w Lublinie na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej odby-

Uczestnicy Konferencji w sali obrad

ła się XVI Ogólnopolska Konferencja Uniwersyteckich Poradni Prawnych. Jej organizatorem była Uniwersytecka Studencka Poradnia Prawna działająca przy Wydziale Prawa i Administracji UMCS, przy współpracy Fundacji Uniwersyteckich Poradni Prawnych (FUPP). W Konferencji wzięło udział łącznie ponad 100 osób, w tym: opiekunowie, koordynatorzy, asystenci i studenci większości klinik prawa z Polski oraz goście z Białorusi i Ukrainy. W uroczystej inauguracji uczestniczyli również przedstawiciele władz samorządów zawodów prawniczych z lubelskiego okręgu: mec. Piotr Sendeki, dziekan Okręgowej Rady Adwokackiej w Lublinie, mec. dr Arkadiusz Bereza, dziekan Rady Okręgowej Izby Radców Prawnych, mec. Bożena Zybu-
ra, przewodnicząca Lubelskiego Oddziału Krajowej Izby Doradców Podatkowych. Uroczystość otwarcia uświetnili swoją obecnością również profesoro-
wie WPiA UMCS.

Dr hab. Andrzej Jakubecki prof. nadzw. wygłasza mowę powitalną

Jakubecki prof. nadzw. UMCS, prodziekan WPiA oraz dr Wojciech Dziędziak, opiekun Uniwersyteckiej Studenckiej Poradni Prawnej przy WPiA UMCS.

Dr hab. Andrzej Korybski prof. nadzw. UMCS wygłosił wykład inauguracyjny pt. *Kształcenie kliniczne na studiach prawniczych w świetle reformy Prawa o szkolnictwie wyższym*. Tezy swojego wystąpienia prelegent oparł na założeniu, że miejsce kształcenia klinicznego na studiach prawniczych zależy w dużym stopniu od prawnoinstytucjonalnych regulacji szkolnictwa wyższego, a także od rozwiązań ustawodawczych dotyczących dostępu do zawodów prawniczych. Swoją uwagę skoncentrował na obser-

Dr hab. Andrzej Korybski prof. nadzw. podczas wykładu inauguracyjnego

nej nowelizacji ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, stanowiącej w swych zasadniczych rozwiązaniach konsekwencję realizacji tzw. procesu bolońskiego w polskim systemie szkolnictwa wyższego. Następnie rozważył nowe możliwości i ograniczenia, jakie rozwiązania te stworzyły dla polskiego ruchu studenckich klinik i poradni prawnych. Autor wystąpienia wskazał m.in. na dopuszczalność tworzenia nowych kierunków studiów prawniczych o wyraźnym profilu zawodowym (jako studiów pierwszego stopnia) oraz nowych potrzeb kształcenia klinicznego na takich kierunkach. Studia tego rodzaju ukierunkowane byłyby głównie na nabywaniu praktycznych umiejętności przez studentów, a część zajęć prowadzona byłaby także przez zainteresowanych praktyków.

Referent podkreślił również, że wprowadzenie do ustawy definicji profilu kształcenia i wyodrębnienie w jego ramach profilu praktycznego oraz ogólnoakademickiego przyczyniać się może do utworzenia – obok dotychczasowych „tradycyjnych” studiów prawniczych opartych na ogólnoakademickim profilu kształcenia (tak jak ma to miejsce obecnie) – studiów prawniczych zawodowych. W przypadku tradycyjnego modelu nauczania prawa kliniczne kształcenie prawnicze może stanowić jedynie drugorzędne uzupełnienie studiów, natomiast ciężar kształcenia praktycznego nadal spoczywałby na rozbudowanym systemie aplikacji, szkoleń etc., umożliwiającym wejście do danej grupy zawodowej. Natomiast w przypadku prawniczych studiów zawodowych, które uzyskałyby zapewne profil praktyczny, kształcenie kliniczne nabrałoby nowego znaczenia z uwagi na kluczowy charakter tzw. modułu praktycznego w programie kształcenia.

Kolejną kwestią rozważaną przez prelegenta było omówienie nowych możliwości pozyskiwania środków finansowych na prowadzenie kształcenia klinicznego, np. poprzez zawieranie przez uczelnie porozumień w sprawie studiów prawniczych, przewidujących finansowanie/współfinansowanie kosztów kształcenia klinicznego przez zainteresowane podmioty gospodarcze. Ponadto w swym wystąpieniu referent wskazał także na nowe możliwości kształtowania odpowiednich form organizacyjno-prawnych klinik prawa (np. w postaci fundacji, stowarzyszeń, spółek celowych). Jednostki te uprawnione byłyby do pozyskiwania środków finansowych oraz podejmowania współdziałania z przedstawicielami praktyki prawniczej w określaniu treści i efektów kształcenia klinicznego na studiach prawniczych.

Na zakończenie dr hab. Andrzej Korybski prof. nadzw. wskazał również na projekt ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej, mogący mieć bardzo duże znaczenie dla rozwoju klinik prawa. Ustawa ta powinna rozstrzygnąć wiele istotnych problemów, np.: kwestię kompetencji studentów prawa w zakresie udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej, możliwości, zasady i formy wspierania finansowego poradni prawnych z budżetu państwa i z budżetów społeczności lokalnych.

Dr Jacek Janowski wygłasza referat

Następnie głos zabrał dr Jacek Janowski (UMCS), który wygłosił referat pt.: *Kształtowanie się specjalizacji informatyczno-prawnej w klinicznym nauczaniu prawa*. W swym przemówieniu zwrócił uwagę, iż w związku z dynamicznym rozwojem administracji i gospodarki elektronicznej należy spodziewać się dalszego skomplikowania stosunków prawnych i procedur administracyjnych. Prelegent podkreślił również, że w programach kształcenia akademickiego brak jest przedsięwzięć nastawionych na przygotowanie do działania w warunkach technologicznie zaawansowanego otoczenia prawnego. Skutkiem tego widoczny jest brak specjalistów łączących kompetencje prawne i informatyczne do obsługi nowych stanowisk pracy, takich jak: administrator bezpieczeństwa informacji, pełnomocnik ds. ochrony informacji niejawnych, redaktor „Biuletynu Informacji Publicznej”, administrator systemu obiegu dokumentów, operator platform dostępowych. W opinii referenta przyczyny takiego stanu rzeczy tkwią w nadal pokutującej świadomości prawniczej, cechującej się tradycjonalizmem i ekskluzywizmem. Na zakończenie swojego przemówienia dr Jacek Janowski przekonywał o konieczności kształtowania specjalizacji uzupełniających i aktualizujących zdobywane wykształcenia o tzw. kompetencje cyfrowe. Obecny stan nie sprzyja bowiem tworzeniu, stosowaniu i przestrzeganiu prawa oraz funkcjonowaniu przyjaznej administracji publicznej.

Po wygłoszonych referatach wśród uczestników i zaproszonych gości wywiązała się ożywiona dyskusja dotycząca prezentowanych tez. Głos zabrali m.in.: dr hab. Andrzej Jakubecki prof. nadzw., mec. Piotr Sendeci, mec. Bożena Zybura, a także studenci. Warto podkreślić, że debatowano również o ewentualnej możliwości wprowadzenia rozwiązań polegających na tym, iż praktyki odbywane przez

Następnie głos zabrał dr Jacek Janowski (UMCS), który wygłosił referat pt.: *Kształtowanie się specjalizacji informatyczno-prawnej w klinicznym nauczaniu prawa*. W swym przemówieniu zwrócił uwagę, iż w związku z dynamicznym rozwojem administracji i gospodarki elektronicznej należy spodziewać się dalszego skomplikowania stosunków prawnych i procedur administracyjnych. Prelegent podkreślił również, że w programach kształcenia akademickiego brak jest przedsięwzięć nastawionych na przygotowanie do działania w warunkach technologicznie zaawansowanego otoczenia prawnego. Skutkiem tego widoczny jest brak

Mec. Piotr Sendeci, dziekan Okręgowej Rady Adwokackiej w Lublinie, zabiera głos w dyskusji

studentów w poradni mogłyby stanowić pierwszy etap przyszłej aplikacji prawniczej. Zdania w tej kwestii były podzielone.

Po zakończeniu dyskusji Filip Czernicki – prezes Zarządu FUPP – przedstawił sprawozdanie z działalności wszystkich poradni prawnych funkcjonujących w Polsce w roku akademickim 2010/2011. Zwrócił uwagę na coraz większą liczbę spraw wpływających do klinik. Przyczyną tego jest wzrost świadomości społeczeństwa o istnieniu takiej możliwości oraz prowadzenie na szerszą skalę, poza głównymi siedzibami poradni, punktów bezpłatnej pomocy prawnej. Podkreślił także stale rosnącą liczbę studentów uczestniczących w klinicznym nauczaniu prawa.

Filip Czernicki, prezes Zarządu FUPP, przedstawia sprawozdanie z działalności poradni prawnych

W dalszej kolejności miała miejsce prezentacja w formie multimedialnej poradni będącej gospodarzem konferencji. Przedstawione zostały rozwiązania organizacyjne, kierunki rozwoju poradni oraz plany rozwoju na bieżący rok akademicki.

Uczestnicy Konferencji podczas uroczystej kolacji

W drugim dniu zajęcia odbywały się w dwóch grupach: pierwsza obejmowała pracowników naukowo-dydaktycznych, druga studentów. Zajęcia w pierwszej grupie rozpoczęły się krótkim wystąpieniem dr. hab. Jana Olszewskiego

prof. nadzw., opiekuna Poradni Prawnej Uniwersytetu Rzeszowskiego. Zajęcia warsztatowe dla pracowników naukowo-dydaktycznych, pod nazwą *Warsztat nauczyciela klinicznego. Jak prowadzić, motywować i oceniać studentów*, zostały przeprowadzone przez dr Magdalenę Olczyk (Akademia Leona Koźmińskiego) oraz mgr. Tomasza Srokę (Uniwersytet Jagielloński). W czasie zajęć dyskutowano nad próbą wypracowania obiektywnych kryteriów oceny pracy studenta zaangażowanego w działalność poradni. Stanowiska dyskutujących były zbieżne, na ocenę tę powinny składać się co najmniej dwa elementy: przede wszystkim poziom merytoryczny i formalny opinii prawnej sporządzanej przez studenta oraz jego osobiste zaangażowanie w działalność poradni (liczba spraw, którymi student zajmował się w danym roku akademickim, terminowość i rzetelność), dodatkowe prace podejmowane przez studenta (np. przy organizacji konferencji, symulacji rozpraw sądowych).

Ponadto na podstawie przeprowadzonego studium przypadku (uczestnicy mieli ustosunkować się do przedstawionych przez dr Magdalenę Olczyk czterech kazuśów, jakie mogłyby mieć miejsce w ramach poradni), dyskutowano nad próbą ustalenia przesłanek odpowiedzialności dyscyplinarnej studenta zaangażowanego w działalność poradni. Do najczęściej wskazywanych zaliczyć można: brak przeprowadzania spotkań z klientem w umówionym terminie, nieobecność podczas pełnienia dyżurów, uporczywe niewykonywanie poleceń przełożonych, rażące zaniechanie przy świadczeniu pomocy powodujące szkodę dla klienta poradni. W przypadku gdy wyżej wymienione sytuacje miałyby miejsce, podkreślano w toku dyskusji, zachodziłaby konieczność niezwłocznego zareagowania, by nie dopuścić do zaniechań przy świadczeniu pomocy prawnej klientowi.

Kolejnym zagadnieniem była próba ustalenia kryteriów kwalifikacyjnych, jakie student powinien spełniać, aby zostać przyjętym do poradni. Wskazano, że powinni to być studenci wyższych lat studiów, którzy mają zaliczone przedmioty (lub są w trakcie ich realizacji) stanowiące podstawę wykształcenia prawniczego, chodzi w szczególności o prawo cywilne, karne i administracyjne – zarówno materialne, jak i proceduralne. Jak mocno podkreślał mgr Tomasz Sroka, od studenta winno wymagać się samodyscypliny, skrupulatności oraz wykonywania poleceń przełożonych. Uczestnicy dyskusji podkreślali, że student powinien być w miarę możliwości odporny na stres, posiadać umiejętność radzenia sobie w trudnych sytuacjach, zwłaszcza w kontaktach z klientami. Podniesiono również, iż podczas rekrutacji do poradni trudno wskazać, czy kandydat dysponuje właśnie takimi umiejętnościami. Komisja rekrutacyjna nie ma bowiem pełnej możliwości takiej weryfikacji, stąd konieczność przeprowadzenia szkoleń dla studentów przyjętych do poradni, zwłaszcza w zakresie kontaktów z klientami i radzenia sobie ze stresem.

Prof. Delaine Swenson prowadzi zajęcia warsztatowe dla studentów

Zajęcia warsztatowe dla studentów zostały przeprowadzone przez prof. Delaine'a Swensona (Katolicki Uniwersytet Lubelski) oraz dr. Tomasza Sieniowa (Katolicki Uniwersytet Lubelski). Warsztaty w całości odbywały się w języku angielskim. Ich celem było przygotowanie studentów do poradnictwa. Uczestnicy warsztatów mieli okazję zapoznać się z tzw. metodą IRAC, czyli podstawowymi zasadami budowania analizy prawnej. Omówione zostały poszczególne etapy tej metody: *Issue, Rule, Analysis, Conclusion*.

Każdy etap podparty był odpowiednim kazusem. Najpierw studenci w grupach mieli go opracować, a później przystępowano do dyskusji ogólnej. Druga część warsztatów poświęcona była technikom skutecznego przeprowadzania negocjacji. Omówione zostały podstawowe zasady i rodzaje tych technik. Każdy uczestnik miał również możliwość przekonania się, do jakiej kategorii negocjatorów byłby zakwalifikowany. Zajęcia dodatkowo były uatrakcyjnione krótkimi anegdotami prowadzącego o swojej pracy w Stanach Zjednoczonych. Dało to studentom możliwość szerszego spojrzenia na problemy związane z wykonywaniem zawodów prawniczych. Studenci wyrażali ogromne zadowolenie z przeprowadzonych warsztatów. Zwrócili uwagę zwłaszcza na wykorzystanie różnych innowacyjnych sposobów nauczania przez prowadzących, co jeszcze bardziej przyczyniło się do wzrostu zainteresowania omawianą tematyką.

W przerwie między zajęciami warsztatowymi goście zostali zaproszeni na przedstawienie artystyczne w wykonaniu Studenckiego Koła Historyków Satyrków UMCS oraz Zespołu Tańca Ludowego UMCS. Studenci historii przedstawili dwie inscenizacje dotyczące historycznych wydarzeń okresu XVI-wiecznej Rzeczypospolitej Polskiej Obojga Narodów (Unia Lubelska i Pierwsza Wolna Elekcja). Następnie ZTL zaprezentował kilka układów tanecznych (m.in. poloneza, mazura, kujawiaka, krakowiaka) oraz utwory wokalne zaczerpnięte z kultury ludowej. Po zakończeniu części artystycznej uczestnicy Konferencji mieli

możliwość zwiedzenia siedziby poradni organizatorów i miasteczka akademickiego UMCS.

W ostatnim dniu Konferencji odbyło się wspólne spotkanie uczestników, na którym poszczególne poradnie prawne przedstawiały najciekawsze sprawy, jakimi zajmowały się w ostatnim czasie. Spotkanie poprowadził adwokat Filip Wejman, członek Zarządu FUPP.

W głębi Jacek Kraczek, student USPP przy WPiA UMCS

Najpierw przedstawiciel każdej z poradni – oczywiście przy zachowaniu zasad poufności – prezentował stan faktyczny sprawy, później rozpoczynała się dyskusja, której celem było ukazanie możliwych rozwiązań prawnych. W następnej kolejności poradnia prawna podawała końcowe rozwiązania omawianego przypadku. Sprawy te były bardzo interesujące, wymagały niejednokrotnie wyko-

rzystania wiedzy z wielu dziedzin prawa. To pokazuje, że sprawy, które trafiają do poradni, często mogłyby sprawiać trudność osobom zajmującym się profesjonalnym świadczeniem pomocy prawnej. Należy mieć na uwadze, że w wielu przypadkach opracowanie opinii prawnej przez studenta wymaga od niego bardzo dużego nakładu pracy. Wskazuje to również na konieczność dużego zaangażowania pracowników naukowych, pod opieką których sporządzane są opinie prawne. Średnio bowiem na jednego opiekuna naukowego przypada około 8 studentów. Podczas sprawdzania sporządzonej opinii prawnej, w wielu przypadkach, konieczna jest współpraca pomiędzy kilkoma pracownikami naukowymi. Przykładem może być kasus przedstawiony przez poradnię prawną organizatorów Konferencji. Rozwiązanie sprawy wymagało zaangażowania aż trzech sekcji działających w ramach tej poradni. Ta część Konferencji pokazała również, jakie metody wykorzystują poradnie prawne przy rozwiązywaniu poszczególnych spraw.

Kolejnym punktem programu Konferencji było wystąpienie Natalii Milezyk, która przy wsparciu FUPP oraz *Bridges Across Borders Southeast Asia Clinical Legal Education Initiative* (BABSEA CLE) realizowała projekt mający na celu podniesienie wiedzy kobiet tajskich w zakresie ich praw zagwarantowanych w międzynarodowych unormowaniach, a ponadto przybliżyła zasady funkcjono-

Studenci USPP przy WPiA UMCS

wania klinicznego nauczania prawa w Tajlandii. Uczestnicy Konferencji mieli również okazję zapoznać się z głównymi założeniami ministerialnego programu współpracy rozwojowej „Polska pomoc”, w ramach którego stypendystka realizowała omawiany projekt.

Po tym wystąpieniu prezes Zarządu FUPP przedstawił plany Fundacji na najbliższy

czas. Zachęcał również obecnych gości do zgłaszania propozycji projektów, którymi Fundacja mogłaby się w przyszłości zająć. Wyraził również słowa uznania dla organizatorów Konferencji za jej profesjonalne przygotowanie.

Na zakończenie organizatorzy podziękowali uczestnikom za udział w Konferencji.

Wojciech Dziędziak, Tomasz Mikociak

Prawo finansowe w warunkach członkostwa Polski w Unii Europejskiej

Konferencja Naukowa

Lublin, 29 marca 2012

W dniu 29 marca 2012 r. odbyła się w Lublinie Konferencja Naukowa nt. *Prawo finansowe w warunkach członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, zorganizowana przez Katedrę Prawa Finansowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Konferencja połączona była z wręczeniem Księgi Jubileuszowej dedykowanej honorowemu Gościowi tego spotkania – prof. zw. dr hab. Wandzie Wójtowicz.